

УДК 911.3

DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2025.95.6>Владислав МЕЛЬНИЧУК, асп.
ORCID ID: 0009-0000-3633-9610
e-mail: vladyslav.melnychuk@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРОСТОРОВА МОДЕЛЬ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ КИЄВА: ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ МЕЖІ

Вступ. Приміські зони великих міст внаслідок процесів субурбанізації, міграцій населення та численних просторових трансформацій стали важливою складовою міських систем розселення. Будучи адміністративно самостійними, приміські зони розвиваються у взаємодії з центральним містом та зазнають впливу від реалізації його Генеральних планів і стратегій розвитку. Підвищення рівня комфорту та якості життя населення приміських зон пов'язане з делімітацією їх меж з урахуванням чинного адміністративно-територіального устрою та виявленням їх просторових особливостей.

Методи. Використано такі методи: порівняльно-географічний, картографічний, групування, метод просторового ГІС-аналізу, кластеризація методом *k-means*.

Результати. Здійснено аналіз Генеральних планів Києва з другої половини ХХ ст. у контексті розвитку його приміської зони та визначення ролі і особливостей розвитку приміської зони в Генеральних планах міста. Виділено два періоди і сім етапів просторового розвитку Києва та його приміської зони з другої половини ХХ ст. і до сьогодні. Здійснено порівняльний аналіз авторських методик виділення меж приміської зони Києва та розроблено власну просторову модель його приміської зони. Проведено групування та ранжування територіальних громад приміської зони Києва за показниками густоти населення, рівня урбанізованості та їх віддаленості від центру міста. Досліджено ступінь залучення територіальних громад до співпраці в межах асоціації "Київська агломерація".

Висновки. За допомогою методів ГІС-аналізу здійснено кластеризацію територіальних громад приміської зони Києва та створено трьохпоясну просторову її модель, що включає приміську зону першого, другого та третього порядків. Виявлено просторові особливості розвитку приміської зони Києва. Просторова модель може бути використана при розробці містобудівної документації, концепції інтегрованого розвитку Києва та його приміської зони.

Ключові слова: місто, приміська зона, генеральний план, просторова модель, Київ, Україна.

Вступ

Розвиток приміської зони великих міст доцільно розглядати з урахуванням агломераційного ефекту, який виникає внаслідок компактної концентрації навколо міста (ядра) інших населених пунктів та їх спільного розвитку на основі тісних зв'язків. Численні трансформації приміського простору, зміни у соціально-економічному та демографічному розвитку, системі управління та адміністративно-територіальному устрої (АТУ), які відбулись в останні десятиліття, створюють необхідність виділення актуальних меж Київської агломерації з урахуванням найменших просторових одиниць АТУ – територіальних громад, та потребують аналізу ролі приміської зони в Генеральних планах розвитку Києва.

Мета статті полягає у вирішенні двох дослідницьких завдань. Перше передбачає аналіз Генеральних планів Києва з другої половини ХХ ст. у контексті розвитку його приміської зони та визначенні ролі і особливостей розвитку приміської зони в Генеральних планах міста. Друге дослідницьке завдання пов'язане з порівняльним аналізом наявних авторських методик виділення меж приміської зони Києва та розробкою власної просторової моделі його приміської зони.

Огляд літератури. Київ у процесі свого урбогенезу за понад півтора тисячоліття з часу свого заснування пройшов всі стадії розвитку (феодальну, доіндустріальну, індустріальну) і на початку ХХІ ст. увійшов у постіндустріальну стадію розвитку як місто-метрополіс. За такий тривалий час змінювались і основні функції міста: від середньовічного міста-фортеці та релігійного центру митрополії у Східній Європі до індустріальної агломерації часів УРСР, від другорядного міста в державі часів російської імперії та СРСР до головного, столичного центру незалежної держави Україна. Під впливом командної (спочатку імперської, а потім і соціалістичної) системи

міського планування, спрямованої насамперед на швидку індустріалізацію, з кінця ХІХ та впродовж ХХ ст. Київ розвивався екстенсивно та приєднав до своєї адміністративної межі ряд приміських історичних місцевостей: Звіринець, Пріорку, Солом'янку, Шулявку, Куренівку (кінець ХІХ ст.), Святошин, Чоколівку, Дігтярі, Деміївку, Олексіївську слободу, Саперну Слобідку, Корчувате, Галагани, Позняки, Осокорки тощо (перша половина ХХ ст.), Пирогів, Феофанію, Чапаївку (Віту-Литовську), Бортничі, Жуляни тощо (друга половина ХХ ст.). Часто таке поглинання містом навколишніх сіл не враховувало думки місцевих мешканців, які насильно ставали містянами (Архипова, 2015). Це напряду вплинуло на показники зростання чисельності населення міста: якщо на початку ХХ ст. воно становило 330 тис. осіб, то перед початком Другої світової війни – понад 840 тис. осіб. (Попов, 2012). В той же час значні історично сформовані приміські території зберегли свою адміністративну самостійність та нині продовжують розвиватись у приміській зоні Києва: міста Вишгород, Ірпінь, Вишневе, Буча, Бровари, селища Гостомель, Велика Димерка, села Софіївська та Петропавлівська Борщагівки, Коцюбинське, Хотів, Новосілки тощо. Остаточне формування адміністративних кордонів Києва, його приміської системи розселення та загального "каркасу" київської агломерації відбулось після завершення Другої світової війни. В подальшому Київ розвивався згідно з чотирма Генеральними планами міста 1949, 1967, 1986, 2002 років (Палеа, 2017). Генеральні плани Києва безпосередньо впливали на розвиток його приміської зони.

Планування та управління просторовим розвитком міст як концептуально, так і практично повинні здійснюватись у комплексі з їх приміськими зонами, тобто в межах міських агломерацій. Однак в Україні нормативно-правовими документами це не передбачено. В законодавстві України

© Мельничук Владислав, 2025

немає визначення міських агломерацій, а у структурі управління відсутній рівень управління ними. У 2018 р. було відхилено Проект Закону "Про міські агломерації в Україні", за активної протидії територіальних громад відхилено Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення правових підстав для утворення агломерації як однієї з форм співробітництва територіальних громад" (Мельник, & Залуцький, 2024). Такий аспект конфліктності в приміській зоні є особливою рисою просторового розвитку приміських зон в Україні загалом і в межах Київської агломерації зокрема. Територіальні громади з різних причин не готові до управління чи нав'язування рішень з центру, а соціологічні опитування мешканців приміської зони Києва вказують на небажання їх і органів місцевого самоврядування законодавчо (адміністративно) бути частиною центрального міста (Opinions and views of the population..., 2020). Відсутність сучасного благоустрою та комфортних публічних просторів, транспортні затори, щорічне "лідерство" Києва у переліку найзабрудненіших міст світу за якістю повітря, високі ціни на нерухомість – це лише окремі фактори, які виштовхують людей, що прагнуть комфортного життя, в приміську зону та викликають категоричну відмову бути частиною міського хаосу.

У країнах ЄС запроваджено успішний досвід управління міськими агломераціями як у правовому полі, так і у виконавчому, який можна використати і для агломерації Києва. Так, структура управління Барселонською агломерацією представлена Радою агломерації/метрополії, головним органом прийняття рішень, що складається з 90 осіб, та Президентом – мером Барселони. Лісабонська агломерація/метрополія включає три основні структури врядування та прийняття рішень: Раду агломерації (метрополії), Виконавчий комітет та Стратегічну раду з розвитку агломерації (Governance in European agglomerations..., 2022). В Україні альтернативою для розв'язання спільних проблем стало створення платформ партнерства міст та їх приміських громад (асоціацій органів місцевого самоврядування). У Києві у 2019 р. створено місцеву асоціацію органів місцевого самоврядування (МАОМС) "Київська агломерація" як добровільне об'єднання (платформа) голів місцевого самоврядування Києва та сусідніх громад заради співпраці та партнерства, яке у 2025 р. налічувало 19 членів. Своєю метою асоціація декларує "об'єднання зусиль місцевих рад для розв'язання спільних проблем територіальних громад, захисту їх прав та інтересів, створення умов для соціально-економічного розвитку населених пунктів та ефективного здійснення повноважень місцевого самоврядування" (Асоціація "Київська агломерація"..., 2025). У межах співпраці між Києвом та приміськими громадами у 2020–2021 рр. реалізовано 27 спільних проєктів у сферах транспорту, водопостачання, екології, інвестицій, медицини, поводження з побутовими відходами, рекреації та туризму, а у 2022 р. після деокупації Київської області реалізовано спільний проєкт із відновлення водопостачання в м. Ірпінь (Ірпінська міська рада..., 2025).

Методи

Виділення меж приміської зони Києва відбувалося в кілька етапів. Спочатку було проаналізовано підходи до делімітації меж Київської агломерації з виділенням спільних просторових ознак, запропоновані різними дослідниками. На наступному етапі було проведено групування територіальних громад приміської зони Києва за показниками густоти населення, віддаленістю від центру міста та рівнем урбанізованості території. На заключному етапі за допомогою програмного забезпечення QGIS проведено кластеризацію територіальних громад методом

k-means. Врахувавши результати кластеризації, ступінь залучення громад до спільного розвитку із центральним містом та їх наближеність до автомобільних "воріт" в місто, запропоновано просторову модель приміської зони Києва. Використано статистичні дані Державної служби статистики України та Державного порталу "Децентралізація"; порівняння та узагальнення, картографічний метод, метод просторового ГІС-аналізу, групування та кластеризацію методом k-means.

Результати

Київ та приміська зона в Генеральних планах міста. Розвиток приміської зони залежить від стратегії розвитку центрального міста. Розвиваючись тривалий час у соціалістичній системі міського планування, Київ разом із приміською зоною отримали у спадок просторово-планувальну структуру, яка після Другої світової війни була сформована в контексті індустріалізації, зростання чисельності населення міста та підпорядковувалась основному містобудівному документу – Генеральному плану розвитку міста. Перший післявоєнний Генеральний план Києва було затверджено у 1949 р. У подальшому Київ розвивався за Генпланами 1967, 1986, 2002 років.

Роль приміської зони у Генпланах Києва розглядалася по-різному. Так, Генеральний план Києва 1967 р. передбачав: комплексне та одночасне проектування міста та його приміської зони з детальною розробкою зеленого поясу; розвиток міст-супутників для об'єднання в єдину агломерацію; розбудову приміських на той час районів (Оболонь, Троєщина, Позняки, Теремки, Борщагівка); активне освоєння приміської зони лівобережжя; винесення промислового виробництва в приміську зону. Генеральним планом Києва 1986 р. було передбачено включення до меж міста значних приміських територій (Вишгород, Димер, Пирогів-Чапаївка, Вишневе, Ходосівка, Гнідин тощо), а приміська зона розглядалась як частина Київської агломерації та напряму підпорядковувалась Києву.

Розвиток приміської зони Києва в радянський період характеризувався типовими для великих соціалістичних міст ознаками:

- директивним однотипним плануванням;
 - відсутністю політики субурбанізації та деконцентрації населення;
 - відсутністю ринку землі;
 - розвитком навколо Києва дач і дачних поселень.
- Помилки в аграрній політиці призводили до дефіциту окремих продуктів харчування, тому їх виробництво частково було перекладено на самих мешканців міста, яким виділялись відомі "шість соток" землі (земельна ділянка площею 0,06 га) в межах дачних кооперативів для облаштування дач. Радянські дачі створили феномен сезонної субурбанізації (в теплу пору року мешканці міст проживали на дачах, а взимку – в місті) та частково задовольняли потреби людей у додатковому просторі після тісних міських "хрущовок" та проживанню у природному середовищі;
- відсутністю котеджного будівництва у приміській зоні;
 - обмеженою мобільністю населення, насамперед сільських мешканців (лише у 1974 р. сільські мешканці отримали право мати паспорти та вільно переміщатися за межі колгоспів);
 - відсутністю будівництва якісних транспортних магістралей, які мали з'єднувати населені пункти, місто та дачні поселення, з одночасною відсутністю можливостей мати приватний автомобіль;

• наявністю "номенклатурної" або "апаратної" приміської зони – земель, які виділялись для розкішного життя та будівництва будинків і дач для компартійно-радянської номенклатури.

Суттєвий двоякий вплив на розвиток Київської приміської зони мала аварія на Чорнобильській АЕС 1986 р. З одного боку, вона зупинила розростання агломерації на північ від Києва, що було передбачено Генеральним планом міста, а з іншого – до Києва та приміської зони переїхали тисячі вимушених переселенців із зони відчуження ЧАЕС.

Генеральні плани Києва 2002 та 2020 років мали певну концептуальну неузгодженість. Якщо Генеральний план 2002 р. передбачав суттєве розширення меж міста за рахунок приміської зони (до 1434 км кв.) та, по суті, екстенсивний розвиток Києва, створення Київського столичного округу (нової адміністративної одиниці в системі АТУ в межах агломерації із власним управлінням), то Генеральний план 2020 р., навпаки, не передбачає розширення адміністративних меж міста, а зосереджується на якісних змінах, передбачає інтенсивний розвиток міста "інтегровано" з його приміською зоною, фактично пропонує "паризьку" модель розвитку агломерації (Палеха, 2017).

Численні порушення Генплану 2002 р. (Ю. Палеха вказує на щонайменше 2,5 тис. порушень плану за короткий термін) (Палеха, 2017), недотримання містобудівного законодавства, пріоритет комерційної складової над благоустроєм та плануванням, прорахунки в інтенсивності міграцій, інші фактори (збільшення кількості автомобілів, переїзд компаній зі східних регіонів України, потік ВПО після 2014 р. тощо) призвели до перенаселення та численних проблем у Києві. Генплан 2020 р. (розроблений у 2015–2020 рр. КО "Інститут Генерального плану міста Києва", станом на 2025 р. перебуває на стадії узгодження) пропонує їх вирішення частково за рахунок приміської зони шляхом:

- 1) виносу в приміську зону виробничої та житлової функції;
- 2) розвантаження міських транспортних шляхів завдяки будівництву об'їзних магістралей, які заплановано прокласти через приміські райони;
- 3) реновації старих житлових масивів;
- 4) зменшення площ промислових підприємств та складів на користь житлової забудови (Генеральний план міста Києва..., 2015).

Нині є потреба у перегляді цього документу в частині захисту критичних об'єктів інфраструктури, деконцентрації виробництва, зміни принципів будівництва житла з урахуванням безпекових факторів, вдосконалення громадської безпеки. Новий Генеральний план Києва акцентує увагу на інтегрованому розвитку Києва та його приміської зони в межах міської агломерації (Генеральний план міста Києва..., 2015). Київ – це місто метрополіс, однак у проекті Генерального плану 2020 не йде мова про формування Київського метрополісного регіону, проте сильні сторони Києва як міста-метрополіса вказуються при характеристиці сильних і слабких сторін міста.

За період свого формування з другої половини ХХ ст. територія Київської агломерації зазнавала соціально-економічних та просторових змін унаслідок адміністративних (приєднання нових населених пунктів до Києва, реформа АТУ), демографічних (стрімке зростання чисельності населення міста в періоді 1960–70-х рр. та після 2010 р., постійні та вимушені міграції до приміської зони тощо), економічних (перехід від планової системи господарювання до ринкової, від індустріального до постіндустріального етапу, будівництво Київської ГЕС та

затоплення тисяч га території тощо) чинників, техногенних катастроф, урбіциду, нерегульованої хаотичної забудови території приватними компаніями. Значних змін зазнала також і ментальність її мешканців. Усі ці аспекти наклали відбиток на формування системи розселення Києва та його приміської зони.

Питання історико-географічної періодизації просторового розвитку Києва та його приміської зони присвячено чимало наукових досліджень. Так, Ю. Палеха наголошує, що просторовий розвиток Києва слід розглядати через призму реалізації його Генеральних планів (Палеха, 2017). В. Вечерський виділяє сім етапів історико-містобудівного розвитку Києва від часу його заснування, в основу чого покладені найбільш значущі (епохальні) історичні події, які мали вплив на місто (Вечерський, 2012).

За результатами аналізу та синтезу значного масиву просторово-часової інформації пропонується виділяти сім етапів просторового розвитку Києва та його приміської зони з другої половини ХХ ст. і до сьогодні. Хронологія включає два періоди розвитку Києва та приміської зони (радянський поствоєнний та незалежної держави Україна), які поділені на етапи, що ґрунтуються на суспільно-просторових процесах, умовах та трансформаціях у розвитку Києва та частково враховують реалізацію Генеральних планів міста. Так, радянський післявоєнний період включає:

- 1) етап відбудови та розростання міста (середина 1940-х – середина 1960-х рр.);
- 2) етап активного радянського соціалістичного будівництва (середина 1960-х – середина 1980-х рр.);
- 3) етап попередній здобуття незалежності (середина 1980-х – початок 1990-х рр.).

У розвитку Києва та його приміської зони в період незалежності України можна виділити чотири етапи:

- 1) перехідний пострадянський етап (початок 1990-х – початок 2000-х рр.);
- 2) етап усталення ринкових механізмів та економічного зростання (початок 2000-х – середина 2010-х рр.);
- 3) етап активної субурбанізації (середина 2010-х – початок 2020-х рр.);
- 4) сучасний етап після початку повномасштабного вторгнення РФ (табл. 1).

Виділення меж Київської агломерації, підходи до делімітації

Питання делімітації меж міських агломерацій є вкрай дискусійним. Можна виділити два підходи до виділення меж приміської зони міста. Перший включає кількісні показники, які здебільшого вкрай формалізовані, наприклад:

- 1) ширина приміської зони залежить від чисельності населення центрального міста: якщо чисельність населення міста понад 1 млн, то радіус приміської зони становить 50–60 км, при кількості населення від 500 тис. до 1 млн – 40 км, від 250 до 500 тис. – 30 км, від 100 до 250 тис. – 20 км (Кузьмінська, & Драпиковський, 1981);
- 2) згідно з Державними будівельними нормами України, приміські зони визначаються для міст з населенням понад 100 тис. осіб, а зовнішньою межею приміської зони найбільших і великих міст є ізохрона 45–60-хвилинної доступності транспортом загального користування до межі міста (Державні будівельні норми України..., 2019);
- 3) до міської агломерації належить 60-кілометрова внутрішня та 120-кілометрова зовнішня зони впливу міста (Підгрушний, & Денисенко, 2013);
- 4) населений пункт належить до міської агломерації, якщо частка його мешканців, які працюють у центральному місті, становить 25 % або якщо частка населення, зайнятого не в сільському господарстві, не перевищує 60 % (Кузьмінська, & Драпиковський, 1981).

Таблиця 1

Етапи просторового розвитку Києва та формування його приміської зони

Етап, роки	Важливі події просторового розвитку Києва та приміської зони	Суспільно-просторові особливості етапу
Україна у радянський період після Другої світової війни		
Середина 1940-х – середина 1960-х рр.	<ul style="list-style-type: none"> – 1949–1960-ті рр. – будівництво перших станцій київського метрополітену – 1949 р. – розроблено перший післявоєнний Генеральний план Києва – будівництво Київської ГЕС та водосховища, що призвело до затоплення 14 населених пунктів у приміській зоні – постанова 1955 р. "Про усунення надмірностей у проектуванні і будівництві" – постанова 1957 р. "Про розвиток житлового будівництва в СРСР", старт масового будівництва типового житла – 1957 р. – включення до складу Києва населених пунктів Пирогів, Чапаївка, Феофанія, території острова Жуківка – початок 60-х рр. – стрімке освоєння лівобережжя Києва 	Етап характеризується післявоєнним відродженням та відбудовою міста, будівництвом системоформуючих міських складових: метрополітену, нових житлових масивів, потужних промислових підприємств, мостових переходів, освоєнням лівобережжя міста. На даному етапі розпочинається масова забудова Києва та міст-супутників п'ятиповерховими житловими будинками на основі типових проєктів, у приміській зоні створюються дачні поселення. У 1957 р. Київ стає містом-мільйонером, чисельність населення міста стрімко зростає, місто розвивається екстенсивно, за основу розвитку взято промислове виробництво. Приміська зона виконує роль аграрно-продуктового постачальника
Середина 1960-х – середина 1980-х рр.	<ol style="list-style-type: none"> 1. будівництво другої та третьої ліній метрополітену 2. 1966 р. – включення до складу Києва села Біличі 3. 1967 р. – розробка та затвердження Генерального плану Києва 4. 1971 р. – включення до складу Києва села Микільська Борщагівка 5. 1974 р. – паспортизація сільських мешканців 	Етап найактивнішого соціалістичного планування та будівництва в місті. Розвиток Дарницького та Броварського промислових вузлів. Розробка концепції будівництва великих житлових масивів на намівних грунтах, розбудова мікрорайонів Позняки, Осокорки, Оболонь, Райдужний, Березняки, Троєщина, Русанівка, Харківський тощо. З 1966 по 1977 р. забудована територія міста збільшилась з 19 до 27,8 тис. га. В основу планувальної структури міста було покладено комплексне районування, кожен з 11 районів (по 150–250 тис. мешканців) повинен був мати промислову, житлову та рекреаційну зони. В приміській зоні відбувався активний розвиток дач та активний вузькоспеціалізований розвиток міст-супутників
Середина 1980-х – початок 1990-х рр.	<ul style="list-style-type: none"> – 1986 р. – аварія на ЧАЕС – 1986 р. – затверджено Генеральний план Києва – 1988 р. – включення до складу Києва сіл Троєщина, Жуляни, Бортничі – будівництво та відкриття нових станцій метро ("Театральна", "Золоті Ворота", "Палац спорту", "Кловська") 	Ліквідація наслідків аварії на ЧАЕС та переселення до Києва і приміської зони мешканців із зони відчуження. Економічна криза кінця 1980-х рр. та ментальні трансформації суспільства. Активна розбудова інфраструктури в місті. Триває розбудова великих житлових масивів: Теремки, Мінський, Виноградар, Райдужний, Ново-Біличі тощо. Внаслідок дефіциту продовольства населення міста активно використовує приміські дачі та індивідуальне городництво для задоволення продовольчих потреб
Період незалежної суверенної держави Україна		
Початок 1990-х – початок 2000-х рр.	<ul style="list-style-type: none"> – 1992 р. – Закон "Про основи містобудування" – Будівництво та відкриття нових станцій метро ("Видубичі", "Славутич", "Осокорки", "Позняки", "Харківська", "Лук'янівська", "Печерська") – Указ ПУ № 720/95 "Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям", початок розпаювання землі – 2001 р. – адміністративна реформа, з 14 районів Києва утворено 10 – 2001 р. – прийнято Земельний кодекс України 	Етап характеризується глибокою економічною кризою, ринковими трансформаціями, приватизацією землі та нерухомості, зародженням фермерства. На тлі соціально-економічної кризи спостерігається еміграція, а також значний відтік населення із приміської зони в місто в пошуках роботи. Закладаються правові основи міського та приміського будівництва в ринкових умовах. У приміській зоні спостерігається активне використання дач для індивідуального господарства та як сезонного житла
Початок 2000-х – середина 2010-х рр.	<ul style="list-style-type: none"> – 2002 р. – Генеральний план Києва до 2025 р. – 2003 р. – прийняття ЗУ "Про землеустрій", "Про охорону земель", "Про оцінку земель" – Будівництво та відкриття нових станцій метро ("Житомирська", "Академмістечко", "Сирець", "Бориспільська", "Червоний хутір", "Вирлиця", "Деміївська", "Голосіївська", "Васильківська", "Виставковий центр", "Іподром", "Теремки") – 2005 р. – Закон України "Про будівельні норми" 	Усталення ринкових механізмів, економічна турбулентність із загальним зростанням, міграції до Києва та передмістя з інших регіонів України. Законодавче врегулювання земельних відносин. Активне житлове будівництво та розвиток субурбанізаційних процесів. Населення Києва перевищує 2,5 млн осіб. Активна розбудова транспортної інфраструктури (особливо метро), іпотечні програми кредитування, внутрішні міграції та загальне економічне зростання стали факторами

Закінчення табл. 1

Етап, роки	Важливі події просторового розвитку Києва та приміської зони	Суспільно-просторові особливості етапу
	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансово-економічна криза 2008–2009 рр., обвал ринку нерухомості та іпотечного кредитування – 2011 р. – Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" – розбудова транспортної інфраструктури міста до Євро-2012 – 2014 р. – анексія РФ АР Крим та вторгнення до Донецької і Луганської областей, що спричинили першу хвилю ВПО до міста та приміської зони 	активного житлового будівництва як у межах міста (найактивніше на лівобережжі), так і в приміській зоні. Активна забудова приміської зони в населених пунктах Бровари, Вишневе, Софіївська та Петропавлівська Борщагівки, Святопетрівське, Буча, Ірпінь, Вишгород. Розвиток котеджного будівництва. В приміській зоні активізація малого бізнесу та розвиток мережевих структур. Комерційна субурбанізація. Перша хвиля ВПО до столиці та передмістя після 2014 р.
Середина 2010-х – початок 2020-х рр.	<ul style="list-style-type: none"> – 2015 р. – розробка нового Генерального плану Києва – 2020 р. – реформа АТУ України, укрупнення районів та створення територіальних громад – 2020 р. – відкриття ринку землі в Україні (Закон України № 552-IX) – епідемія Covid-19 – створення асоціації "Київська агломерація" 	Етап характеризується трансформаційними процесами в територіальному устрої, проведенням реформи децентралізації влади. Відкрито ринок землі. Активно розвивається галузь ІТ, впроваджується диджиталізація. Активними є субурбанізаційні процеси, насамперед житлова та комерційна субурбанізація. Міський простір стрімко европеїзується та комерціалізується, насамперед публічні простори. Приміська зона активно та різноманітно (архітектурні форми, клас забудови тощо) забудовується та стає конкурентною з міським ринком нерухомості
Початок 2020-х рр. – сьогодні	<ul style="list-style-type: none"> – 24 лютого 2022 р. – повномасштабне вторгнення РФ – лютий-квітень 2022 р. – окупація окремих територіальних громад приміської зони, урбіцид – розширення Сирецько-Печерської лінії метро 	Розвиток міста та приміської зони в умовах агресії РФ. Відбудова частини виробничих, житлових та офісних приміщень, виробничої та транспортної інфраструктури в населених пунктах приміської зони та Києва після деокупації та під час війни. Нова безпекова парадигма в будівництві

Другий підхід акцентує на якісних показниках взаємодії міста з приміською зоною та на їх зв'язках. До таких показників відносять питому вагу тих, хто приїжджає в центр за певний час (добу/місяць/рік), густоту населення та густоту населених пунктів на 100 кв. км площі території, кількість поїздок у місто-центр на 1 мешканця на рік (Кузьмінська, & Драпиковський, 1981), ступінь поширення комерційних мереж (Mezentsev, & Mezentseva, & Brade, 2012; Підгрушний та ін., 2020), просторові межі повсякденних практик населення (Мезенцев та ін., 2020). Виділення меж агломерації здійснюють методом ранжування приміських територій за показниками густоти населення, щільності мереж автомобільного та залізничного транспорту, рівня урбанізації, щільності житлового фонду, рівня маятникової міграції (Олійник, & Стаднікова, 2020).

Виділення меж приміських зон при аналізі статистичних даних просторово ґрунтується на адміністративному підході, об'єктами виступають найменші одиниці АТУ. Для агломерації Києва 2025 р. це територіальні громади (ТГ). Ускладнює делімітацію приміської зони її постійна динамічність, неоднорідність та нерівномірний розвиток.

Над проблемою делімітації меж Київської агломерації, Київського метрополісного регіону, приміської зони Києва та підходами до їх делімітації в Україні працювали ряд дослідників (Пітюренко, 1983; Аль-Хамарнех, 1993; Гладкий, 2014; Мезенцев, & Маншиліна, 2017; Підгрушний, & Марущинець, & Іщенко, 2021) (табл. 2).

Ю. Пітюренко у 1983 р. до меж Київської агломерації включав територію 10 адміністративних районів Київської області та частково 4 райони Київської і 2 райони Чернігівської областей, загальною площею 13,9 тис. кв. км (Пітюренко, 1983). Основним підходом до виділення меж

агломерації була транспортна доступність до окраїнних залізничних станцій Києва. А. Аль-Хамарнех на основі аналізу трудових, культурно-побутових, виробничих, управлінських, інформаційних, рекреаційних та екологічних зв'язків центрального міста та периферійних районів виділив три пояси впливу центрального міста (макро-, мезо-, мікро-) та межі Київського столичного регіону (Al-Hamarneh, 1993). До мікропоясу впливу Києва він включив 12 адміністративних районів Київської області та 2 райони Чернігівської області загальною площею території 18,2 тис. кв. км. У рамках мікропоясу було виділено внутрішню периферію в межах 1-годинної доступності до міста та зовнішню периферію як територію перспективної експансії Києва (Аль-Хамарнех, 1993).

Застосувавши підходи транспортно-часової доступності, функціональний та адміністративний, К. Мезенцев та Т. Маншиліна виділили в межах Київської агломерації пояси одно-, двох- та трьохгодинної доступності, зони із найбільшим впливом індикаторів виробничих, обслуговуючих та житлових функцій. До приміської зони Києва автори включили територію 9 адміністративних районів Київської області та 7 міст обласного значення загальною площею 10,83 тис. кв. км (Мезенцев, & Маншиліна, 2017).

На основі показників рівня економічної ефективності виробництва, обсягів промислового виробництва та загальної рентабельності з використанням карт самоорганізації Кохонена, О. Гладкий обґрунтував межі Київської промислової агломерації. Проведене ранжування адміністративних районів дало змогу автору виділити в межах промислової агломерації 8 високоагломерованих та 2 середньоагломерованих районів загальною площею 11,76 тис. кв. км (Гладкий, 2014)

Таблиця 2

Порівняння виділених різними авторами меж Київської агломерації та Київського метрополісного регіону

Автор(и), рік	Пітюренко Ю., 1983 Київська мікрайонна локальна система розселення	Аль-Хамарнех А., 1993 Київська агломерація	Гладкий О., 2014 Київська промислова агломерація	Маншиліна Т., Мезенцев К., 2017 Київська агломерація	Підгрушній Г., Марущинець А., Іщенко Ю., 2021 Київський метрополісний регіон	Мельничук В., 2025
Площа, тис. кв. км	13,9	18,2	11,76	10,83	3,53	9,77
Територія						
Склад	10 адміністративних районів Київської області та частково 4 райони Київської та 2 райони Чернігівської областей	12 адміністративних районів Київської та 2 райони Чернігівської області	10 адміністративних районів Київської області (8 високоагломерованих та 2 середньоагломерованих)	9 адміністративних районів та 7 міст обласного значення Київської області	31 територіальна громада Київської області	35 територіальних громад Київської області
Принципи та підходи До Делімітації	Застосовано підхід транспортно-часової доступності. Конфігурація території агломерації значною мірою зумовлена основними транспортними магістралями із витяганням у Нижинському, Яготинському, Фастівському та Малинському напрямках	На основі системного підходу та аналізу зв'язків виділено 3 пояси впливу центрального міста (макро-, мезо-, мікро-) та меж Київського столичного регіону. Тіснота зв'язків визначалася методом кластерного аналізу з адміністративними районами чотирьох областей Київського Придніпров'я	Ранжування адміністративних районів на основі рівня економічної ефективності виробництва, обсягів промислового виробництва та загальної рентабельності з використанням карт самоорганізації Кохонена. Делімітацію проведено за адміністративним принципом	Території в межах односторонньої доступності до Києва розглядаються як приміська зона, двогодинної – як Київський метрополісний репон, трьохгодинної – як території максимальної сфери впливу Києва та потенційної експансії столиці. Застосовано підхід транспортно-часової доступності, функціональний та адміністративний підходи	Виділено межі ядра Київського метрополісного регіону, межі надійного транспортного сполучення (за часом очікування громадського транспорту до 30 хв) та "лакуни" – ареали, що реалізують функцію метрополісу, але розташовані за межами надійного транспортного сполучення. Застосовано підхід транспортно-часової доступності	Виділено приміську зону першого, другого та третього порядків з урахуванням густоти населення, індексу урбанізованості громад, їх віддаленості від центру Києва, близькості до воріт у місто. Делімітацію проведено за адміністративним та функціональним підходами. Враховувалась участь громад в асоціації "Київська агломерація"

Г. Підгрушний, А. Марущинець та Ю. Іщенко на основі накладання меж оптимальної (30-хвилинної) доступності та надійності сполучення громадським транспортом між населеними пунктами приміської зони та Києвом виділили межі Київського метрополісного регіону (КМР): його ядра, території з надійним транспортним сполученням (за часом очікування громадського транспорту до 30 хв) та "лакуни" – ареали, що реалізують функцію метрополісу, але розташовані за межами надійного транспортного сполучення. Автори наголошують, що ці межі є нестійкими та розмитими. Всього до складу КМР увійшли 31 територіальна громада Київської області (Підгрушний, Марущинець, & Іщенко, 2021).

Спільним для багатьох авторів є визначення меж приміської зони на основі транспортно-часової доступності з містом. На наш погляд, такий підхід є дискусійним та суперечливим. Як провести ізохрону доступності, наприклад, одногодичної? До якої точки і в який період доби вести відлік: адміністративна межа міста – кінцева зупинка громадського транспорту – місце роботи – станція метро – залізнична станція? Адміністративна межа не завжди означає початок міста, навпаки, північно-західна, північна, південно-східна межа Києва проходить по лісових масивах. Часова доступність приватного автомобільного, громадського автомобільного та залізничного видів транспорту будуть різними та розмиватимуть межю ізохрони доступності. Особливістю Києва є сусідство в приміській зоні зі старими дачними поселеннями, селами, які перетворені на житлові масиви. Такі населені пункти (наприклад, села Погреби, Княжичі, Щасливе, Новосілки, Крюківщина, Софіївська Борщагівка, Петропавлівська Борщагівка тощо) мають вузькі вулиці, які стали магістралями в місто. Вони не спроектовані для зростаючого транспортного навантаження та неспроможні задовольнити швидку часову доступність в місто. У транспортній системі "Київ-приміська зона" вони виступають "пляшковим горлечком" (bottleneck) та збільшують часову доступність до міста, що ускладнює об'єктивне проведення ізохрони доступності. Використання підходу транспортно-часової доступності доречніше застосовувати до конкретних точок, що є "воротами" в місто: автомобільних (для приватного автотранспорту), станцій метро та зупинок громадського транспорту (для громадського автотранспорту), залізничних станцій (для залізничного транспорту) в ранкові та вечірні години найбільшого навантаження. Віддаленість приміських територій слід порівнювати від центру міста.

Власна методика визначення меж приміської зони Києва включає ряд етапів. На першому етапі делімітації меж приміської зони Києва було проведено групування територіальних громад навколо Києва за показниками віддаленості від центру міста (використовувалась геодезична відстань ("по прямій"), густоти населення та індексу урбанізованості території з подальшим їх ранжуванням та групуванням.

Середня густина населення приміської зони Києва сягає 475 осіб/кв. км, а без урахування значень 10 % екстремумів (трьох максимумів та трьох мінімумів) – 200 осіб/кв. км, має дуже нерівномірний розподіл і включає шість груп територіальних громад (оскільки групувальна ознака є кількісною, кількість груп обиралась оптимально для кількісних інтервалів та з урахуванням правила Стерджеса в групуванні):

1) громади з дуже високою густиною населення (понад 1000 осіб/кв. км): Коцюбинська, Вишнева, Борщагівська; 2) громади з високою густиною населення (500–1000 осіб/кв. км): Броварська, Чабанівська та Ірпінська;

3) громади з помірною густиною населення (200–500 осіб/кв. км): Вишгородська, Гатненська, Гостомельська, Боярська, Бучанська; 4) громади з середньою густиною населення (100–200 осіб/кв. км): Немішаївська, Білогородська, Глевахівська, Бориспільська, Калинівська (Броварський р-н), Пристолична, Васильківська, Гірська, Обухівська, Феодосіївська; 5) громади з низькою густиною населення (50–100 осіб/кв. км): Українська, Калинівська (Фастівський р-н), Петрівська, Дмитрівська, Великодиммерська, Золочівська; 6) громади з дуже низькою густиною населення (4–50 осіб/кв. км): Козинська, Зазимська, Бородянська, Макарівська, Бишівська, Диммерська, Вороньківська, Пірнівська територіальні громади.

Індекс урбанізованості територіальних громад, тобто кількість населених пунктів у громаді на 10 тис. населення, показує, наскільки громади близькі до формування урбанізованих ареалів:

$$I_{urb} = 100 / (N_i * 10000 / P_i),$$

де I_{urb} – індекс урбанізованості громади, N_i – кількість населених пунктів у громаді i , P_i – загальна чисельність населення громади i .

За індексом урбанізованості методом групування виділено шість груп територіальних громад (ТГ) приміської зони:

1) найбільш урбанізовані (індекс урбанізованості понад 200) Броварська, Вишнева, Борщагівська ТГ; 2) високоурбанізовані (107–142): Коцюбинська, Ірпінська, Вишгородська; 3) помірно урбанізовані (30–60): Чабанівська, Гостомельська, Боярська, Бориспільська, Бучанська, Петрівська, Гатненська, Немішаївська ТГ; 4) середньоурбанізовані (20–30): Білогородська, Золочівська, Українська, Васильківська міська ТГ; 5) слабоурбанізовані (10–20): Обухівська, Пристолична, Гірська, Зазимська, Калинівська (Броварський р-н), Феодосіївська, Великодиммерська, Глевахівська, Вороньківська та Калинівська (Фастівський р-н) ТГ; 6) неурбанізовані (індекс до 10): Дмитрівська, Бородянська, Пірнівська, Козинська, Макарівська, Диммерська, Бишівська ТГ.

Середня віддаленість від центру Києва (вимірювалась від знаку нульового кілометра на Майдані Незалежності в Києві до міських/селищних/сільських рад центрів громад) до центрів територіальних громад у межах виділеної приміської зони сягає 26,7 км, в т. ч. до центрів громад першого порядку 16,6 км, другого порядку – 24,2 км, та третього порядку – 38,6 км. За рівнем віддаленості територіальні громади розділено на три групи: найменш віддалені (0–15 км), середньовіддалені (16–30 км) та віддалені громади (понад 30 км).

Результатом кластеризації територіальних громад методом K-means з використанням програмного забезпечення QGIS (досліджувався поділ на 3, 4 та 5 кластерів) стало виокремлення трьох поясів приміської зони Києва: першого, другого та третього порядків (рис. 1).

Територія приміської зони Києва займає площу 8,92 тис. кв. км (разом із Києвом загальна площа Київської міської агломерації становить 9,77 тис. кв. км). Приміська зона включає 406 населених пунктів, у т. ч. 10 міст-супутників (Вишгород, Бровари, Бориспіль, Українка, Обухів, Васильків, Боярка, Вишневе, Ірпінь, Буча), 16 селищ та 380 сіл, в яких на 1 січня 2025 р. проживали 983,2 тис. осіб. При побудові просторової моделі приміської зони враховувалась також динаміка субурбанізаційних процесів у приміській зоні, сусідство з ареалом суцільної забудови Києва (частина громад хоч і безпосередньо адміністративно межують із Києвом, але розділені з ним зеленим поясом, тому віднесені до другого порядку), наближеність (10 км) територіальних громад до

автомобільних воріт у місто, а також їх долучення до асоціації "Київська агломерація" (станом на 2025 р. до асоціації входять 15 із 35 включених до приміської зони територіальних громад), тобто інтегрованість у спільний розвиток. Результатом дослідження стало включення до складу приміської зони Києва 35 територіальних громад, які формують три пояси: приміську зону першого, другого та третього порядків. Просторову модель приміської зони Києва представлено на рис. 2. Модель враховує

два з трьох субурбанізаційних постулатів Р. Харріса: наближеність до міста та зміну густоти населення з віддаленням від нього (Harris, 2010). Просторовою особливістю приміської зони Києва є те, що зовнішній її пояс складають найбільші за площею та кількістю населених пунктів територіальні громади, тоді як до приміської зони першого порядку входять громади із значно меншою площею та кількістю населених пунктів.

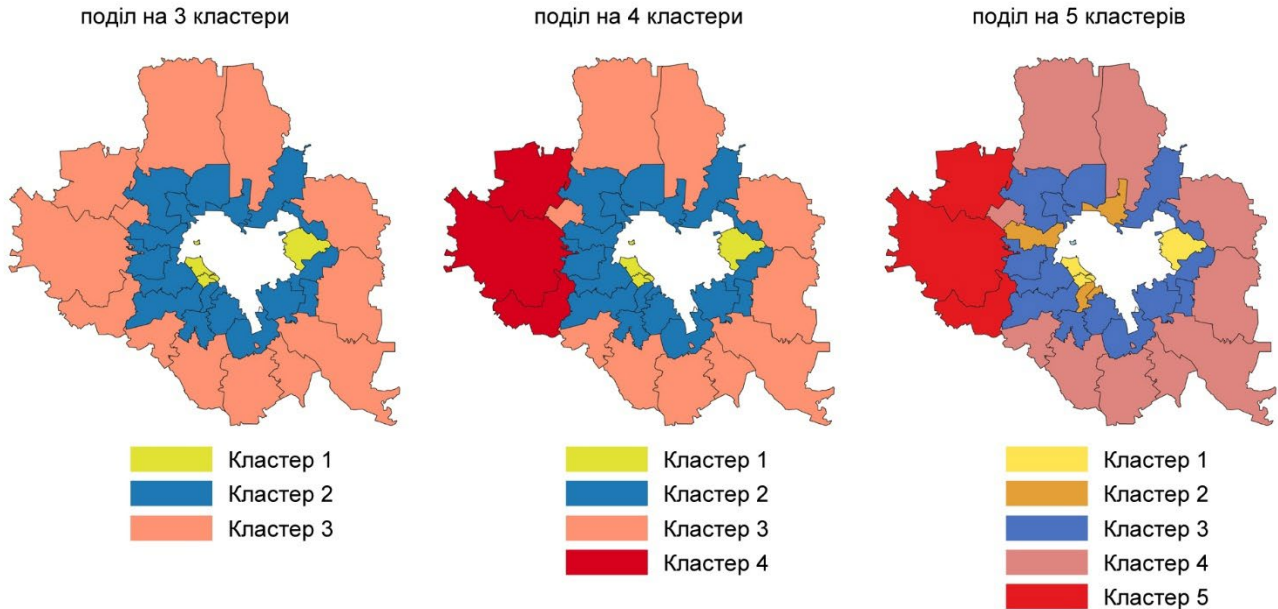

Рис. 1. Кластеризація територіальних громад приміської зони Києва методом K-means clustering за показниками густоти населення, індексу урбанізованості та віддаленості від центрального міста

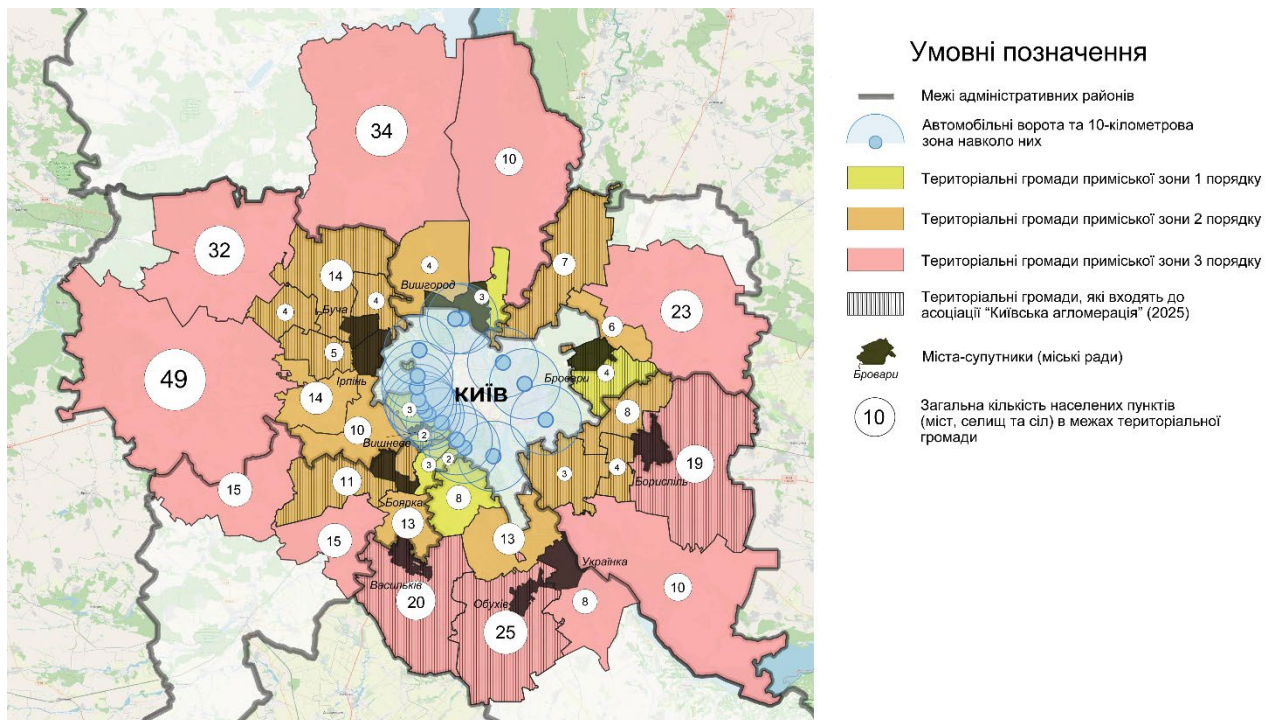

Рис. 2. Просторова модель приміської зони Києва

Дискусія і висновки

Приміська зона Києва після Другої світової війни сформувалась унаслідок реалізації чотирьох Генеральних планів Києва, які визначили її як суто географічні (розташування та віддаленість від міста, розвиток уздовж основних магістралей, наявність "зеленого" поясу тощо), так і функціональні ознаки. Приміська зона Києва пройшла шлях від дачних поселень і сільськогосподарських угідь навколо промислового центру до житлового передмістя метрополісу, а екстенсивний територіальний розвиток Києва змінився якісним розвитком приміської зони в умовах ринкової економіки. Реалізація Генеральних планів Києва передбачала різну роль приміської зони. Якщо Генеральні плани соціалістичного періоду передбачали розширення Київського промислового вузла за рахунок приміської зони, а Генплан 2002 р. фактично приєднував до міста найближчу заселену приміську смугу, то останній розроблений Генплан Києва, навпаки, зберігає адміністративну самостійність приміських населених пунктів, акцентує на якісному вдосконаленні житлового фонду, транспортній доступності та реновації Києва, а розвиток міста розглядається у взаємодії з його приміською зоною. Як результат – приміська зона Києва сформувалась просторово та функціонально неоднорідною, а сучасні трансформації приміських просторів, зміни повсякденних практик населення лише поглиблюють цей процес.

Сучасний етап розвитку приміської зони Києва характеризується викликами в умовах агресії РФ, необхідністю відбудови частини виробничих, житлових та офісних приміщень, виробничої та транспортної інфраструктури населених пунктів деокупованих територій на нових засадах містобудування з використанням сучасних підходів у міському плануванні, а також новою безпековою парадигмою в будівництві.

Для приміської зони великого міста характерні три важливі ознаки: близькість до центрального міста, зменшення густоти населення та відносна "новизна" (Harris, 2010). Аналіз густоти населення, рівня урбанізованості приміських територій Києва та їх віддаленості від центру на рівні територіальних громад, дав змогу розробити трьохпоясну просторову модель приміської зони Києва, включивши до неї 35 територіальних громад, які входять до шести адміністративних районів навколо Києва, та провести делімітацію Київської міської агломерації загальною площею 9,77 тис. кв. км та населенням 4,5 млн осіб).

Практичне використання результатів дослідження можливе як у планувальній містобудівній діяльності, в тому числі для розробки концепцій інтегрованого розвитку Києва та його приміської зони, так і відкриває можливості для подальших суспільно-географічних досліджень приміської зони Києва за визначеною просторовою моделлю.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах. Фінансування здійснюється за власні кошти авторів.

Список використаних джерел

Аль-Хамарнех, А. (1993). Приміська зона Києва, її територіальна структура. *Вісник Київського університету. Географія*, 35, 77–82.
 Архіпова, С. І. (2015). Динаміка розширення меж м. Києва в ХХ ст.: історико-географічний аспект. *Регіональна історія України*, 9, 183–198.
 Асоціація "Київська агломерація". (2025). Офіційний сайт. <https://www.kyivaglomeracia.org.ua/>
 Вечерський, В. (Ред.) (2012). *Історико-містобудівні дослідження Києва*. Фенікс.
 Врядкування у європейських агломераціях/метрополіях: аналітичний звіт Міжнародної асоціації "Metropolis" для Центру експертизи доброго

врядкування Департаменту демократії та врядування Генерального директорату II – з питань демократії Ради Європи, Страсбург. (2022). <https://rm.coe.int/overview-governance-of-european-metropolitan-areas-ceggpad20227-ukr-3-1680aef40a>

Генеральний план міста Києва. Основні положення. (2015). <https://tinyurl.com/p2upewha>

Гладкий, О. В. (2014). Формування та розвиток Київської промислової агломерації в ринкових умовах. *Київський географічний щорічник*, 9, 90–109.
 Державні будівельні норми України ДБН-Б.2.2-12:2019 Планування і забудова територій. https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3260441209981634046

Державна служба статистики України. (2025). Офіційний сайт. <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Децентралізація в Україні. (2025). Офіційний сайт. <https://decentralization.gov.ua/>

Думки і погляди населення Київської агломерації: результати соціологічного дослідження. Аналітичний звіт Ради Європи. (2020). <https://rm.coe.int/areport-ka-sep2020-ukr-final/1680aedd98>

Ірпінська міська рада. (2025). Офіційний сайт. <https://imr.gov.ua/>
 Кузьмінська, О. К., & Драпиковський, А. І. (1981). Методика визначення меж міських агломерацій. *Економічна географія*, 30, 47–54.

Маншиліна, Т. І. (2015). *Суспільно-географічне дослідження розвитку міст супутників та приміської зони Києва*. [Автореф. дис. канд. геогр. наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка].

Мезенцев, К. В., Провотар, Н. І., Гнатюк, О. М., Мельничук, А. Л., & Денисенко, О. О. (2020). Траєкторії розвитку приміських просторів. *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія "Географічні науки"*, 13, 63–75. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2020-13-7>

Мезенцев, К., & Маншиліна, Т. (2017). Приміська зона Києва: дифузійні функції обслуговування. В К. Мезенцев, Я. Олійник, Н. Мезенцева (Ред.). *Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін* (с. 288–203). Фенікс.

Мельник, М. І., & Залуцький, І. Р. (2024). Проблемні аспекти інституційно-правового забезпечення розвитку агломерацій як об'єкта регіональної політики. *Регіональна економіка*, 1(111), 34–48. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-4>

Олійник, В. Д., & Стаднікова, Н. В. (2020). Методичні підходи до визначення меж приміської зони міста Одеса. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Геологія. Географія. Екологія"*, 52, 193–202. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2020-52-14>

Палеха, Ю. М. (2017). Географічні особливості планування розвитку міста Київ на сучасному етапі. *Український географічний журнал*, 4, 39–48. <https://doi.org/10.15407/ugz2017.04.039>

Підгрушній, Г. П., & Денисенко, О. О. (2013). Визначення впливу Києва на прилеглу територію в контексті завдань територіального планування. *Досвід та перспективи розвитку міст України*, 24, 85–101.

Підгрушній, Г. П., Мезенцев, К. В., Дудін, В. С., Провотар, Н. І., & Бондар, В. В. (2020). Комерційна субурбанізація у Київському метрополісному регіоні: нерівномірний розвиток та поліцентричність. *Український географічний журнал*, 4, 19–28. <https://doi.org/10.15407/ugz2020.04.019>

Підгрушній, Г. П., Марущинець, А. В., & Іщенко, Ю. Д. (2021). Київський метрополісний регіон: проблеми формування, склад і межі. *Український географічний журнал*, 4, 47–56.

Пітюренок, Ю. І. (1981). *Системи розселення та територіальна організація народного господарства*.

Попов, О. (Ред.) (2012). Ілюстрована історія Києва. НАН України. Інститут історії України. Фенікс.

Harris, R. (2010). Meaningful types in a world of suburbs. In M. Clapson and R. Hutchinson (Eds.), *Suburbanization in Global Society* (pp. 15–50). Emerald.

Mezentsev, K., Mezentseva, N., Brade, I. (2012). New Social and Economic Processes in Kyiv's Hinterland. *Journal of Human Geography*, 12(1), 156–160.

References

Al-Hamarneh, A. (1993). The suburban zone of Kyiv, its territorial structure. *Bulletin of Kyiv University. Geography*, 35, 77–82 [in Ukrainian].
 Arkhypova, S. (2015). Dynamics of the expansion of the borders of the city of Kyiv in the 20th century: historical and geographical aspect. *Regional History of Ukraine*, 9, 183–198 [in Ukrainian].
 Decentralization in Ukraine. (2025). Official website [in Ukrainian]. <https://decentralization.gov.ua/>
 General Plan of Kyiv City. Main Features. (2015) [in Ukrainian]. <https://tinyurl.com/p2upewha>
 Gladkyi, O. (2014). Formation and development of the Kyiv industrial agglomeration in market conditions. *Kyiv Geographical Yearbook*, 9, 90–109 [in Ukrainian].
 Governance of European metropolitan areas: an analytical report by the World Association of the Major Metropolises "Metropolis" for the Centre of Expertise for Good Governance of the Council of Europe, Department of Democracy and Governance of Directorate General II – Democracy. Council of Europe, Strasbourg. (2022). <https://rm.coe.int/overview-governance-of-european-metropolitan-areas-ceggpad20227-ukr-3-1680aef40a>
 Harris, R. (2010). Meaningful types in a world of suburbs. In M. Clapson and R. Hutchinson (Eds.), *Suburbanization in Global Society* (pp. 15–50). Emerald.
 Irpin City Council. (2025). Official website [in Ukrainian]. <https://imr.gov.ua/>

Kuzminska, O., & Drapikovskiy, A. (1981). Methodology for determining the boundaries of urban agglomerations. *Economic Geography*, 30, 47–54 [in Ukrainian].

Manshiina, T. (2015). *Social and geographical study of the development of satellite cities and suburban areas of Kyiv*. [Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Geographical Sciences] [in Ukrainian].

Melnyk, M., & Zalutsky, I. (2024). Problematic aspects of institutional and legal support for the development of agglomerations as an object of regional policy. *Regional Economy*, 1(111), 34–48 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-4>.

Mezentsev, K., Provotar, N., Hnatyuk, O., Melnychuk, A., & Denysenko, O. (2020). Trajectories of suburban space development. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Geographical Sciences"*, 13, 63–75 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2020-13-7>

Mezentsev, K., & Manshylyna, T. (2017). Kyiv's suburban area: diffusive service functions. In K. Mezentsev, Ya. Oliynyk, N. Mezentseva (Eds.), *Urban Ukraine: in the epicenter of spatial changes* (pp. 288–303). Phenix [in Ukrainian].

Mezentsev, K., Mezentseva, N., & Brade, I. (2012). New Social and Economic Processes in Kyiv's Hinterland. *Journal of Human Geography*, 12(1), 156–160.

Oliynyk, V., & Stadnikova, N. (2020). Methodological approaches to determining the boundaries of the suburban zone of Odesa. *Bulletin of the V.N. Karazin Kharkiv National University. Series "Geology. Geography. Ecology"*, 52, 193–202 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2020-52-14>

Opinions and views of the population of the Kyiv agglomeration: results of a sociological survey. Analytical report of the Council of Europe. (2020). <https://rm.coe.int/areport-ka-sep2020-ukr-final/1680aedd98>

Palekha, Yu. (2017). Geographical features of planning the development of the city of Kyiv at the present stage. *Ukrainian Geographical Journal*, 4, 39–48. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ugz2017.04.039>.

Pidgrushny, G., Mezentsev, K., Dudin, V., Provotar, N., & Bondar, V. (2020). Commercial suburbanization in the Kyiv metropolitan region: uneven development and polycentricity. *Ukrainian Geographical Journal*, 4, 19–28. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ugz2020.04.019>

Pidgrushnyi, G., & Denysenko, O. (2013). Determination of Kyiv's influence on adjoining territory in the context of territorial planning tasks. *Approaches and prospects of development of the cities in Ukraine*, 24, 85–101 [in Ukrainian].

Pidgrushnyi, G., Marushchynets, A., & Ishchenko, Y. (2021). Kyiv metropolitan region: problems of formation, composition and boundaries. *Ukrainian Geographical Journal*, 4, 47–56 [in Ukrainian].

Pityurenko, Yu. (1983). *Settlement systems and territorial organization of the national economy* [in Ukrainian].

Popov, O. (Ed.) (2012). *Illustrated History of Kyiv*. NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine [in Ukrainian].

State Building Standards of Ukraine B.2.2-12:2019 Planning and development of territories. (2019) [in Ukrainian]. https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3260441209981634046

State Statistics Service of Ukraine. (2025) [in Ukrainian]. Official website. <https://www.ukrstat.gov.ua/>

The Association "Kyiv Agglomeration". (2025) [in Ukrainian]. Official website. <https://www.kyivagglomeration.org.ua/>

Vechersky, V. (2012). *Historical and urban planning studies of Kyiv*. Phenix [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 11.09.25

Прорецензовано / Revised: 05.10.25

Схвалено до друку / Accepted: 27.11.25

Vladyslav MELNYCHUK, PhD student

ORCID ID: 0009-0000-3633-9610

e-mail: vladyslav.melnichuk@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SPATIAL MODEL OF KYIV SUBURBIA: HISTORICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT AND MODERN BOUNDARIES

Background. *Suburban areas of large cities have become an important component of urban settlement systems due to suburbanization processes, population migration, and numerous spatial transformations. Being administratively independent, suburban places develop in interaction with the central city and are influenced by the implementation of its General Plans and development strategies. To improve the comfort and quality of life for the population in suburbia is important to delimitate suburban boundaries, taking into account the current administrative structure and to identify their spatial characteristics.*

Methods. *The following methods were used: comparative method, cartographic, grouping, the method of spatial GIS analysis, and k-means clustering.*

Results. *The article analyzes Kyiv's General Plans from the second half of the 20th century in the context of its suburban development and the role and features of Kyiv suburbia in the city's General Plans. Two periods and seven stages of the spatial development of Kyiv and its suburban area from the second half of the 20th century to the present day are identified. A comparative analysis of different methods for delimitation the boundaries of the Kyiv suburban zone was conducted, and a spatial model of its suburbia was created. Grouping and ranking of territorial communities in the Kyiv suburban area based on population density, level of urbanization, and their distance from the city center were conducted. The degree of involvement of territorial communities in cooperation within the "Kyiv Agglomeration" association has been investigated.*

Conclusions. *Using GIS analysis methods, the territorial communities of the Kyiv suburban zone were clustered, and a three-zone spatial model was created, including first, second, and third-ring suburbia. Spatial features of the development of the Kyiv suburban area have been identified. The spatial model can be used in the urban planning documentation creation and the concept of integrated development of Kyiv and its suburban area argumentation.*

Keywords: *city, suburbia, general plan, spatial model, Kyiv, Ukraine.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.